

भक्तपुर नगरपालिका

स्थानीय पाठ्यक्रम

२०७६

खपको पहिचान आधारभूत शिक्षा (कक्षा २)

प्रस्तुतकर्ता

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदल :

योगेन्द्रमान बिजुक्छे

सिद्धिरत्न शाक्य

उद्धव सुजखु

रोशनराज तुइतुई

राजेन्द्रप्रसाद श्रेष्ठ

प्रकाशक : भक्तपुर नगरपालिका
नगर कार्यपालिका
भक्तपुर

© सर्वाधिकार प्रकाशकमा निहित

पहिलो संस्करण : वि.सं. २०७६ बैशाख
मुद्रण प्रति :
मुद्रण : इन्द्रेनी छपाखाना, मिवाछें, भक्तपुर

भूमिका

नेपाल एक बहुभाषिक, बहुसांस्कृतिक, बहुजातीय र बहुधार्मिक तथा भौगोलिक विविधतायुक्त देश हो। विश्वका विभिन्न देश र स्थान विशेषमा यस्ता विविधताहरू स्थानीय ज्ञान, सीप, भाषा, परम्परा र संस्कृतिसँग अन्योन्याश्रित सम्बन्ध हुन्छन्। यी रैथाने ज्ञान, सीप, परम्परा र संस्कृति एक दिनमा प्राप्त भएका अवश्य होइनन्। मानव सभ्यता विकासका हजारौं वर्षको क्रममा हासिल गरेका यी ज्ञान र सीप कुनै एक देश विशेषका मात्र नभई सम्पूर्ण मानव जातिकै सम्पत्ति मानिन्छन्। तर सोही सत्रौं शताब्दीदेखि पश्चिमा मुलुकहरूबाट ल्याटिन अमेरिकी, एशिया र अफ्रिकी देशहरूलाई उपनिवेश बनाउने क्रम थालिएसँगै स्थानीय ज्ञान, सीप र संस्कृति मास्ने काम पनि शुरू भयो। औद्योगिक क्रान्ति, उत्तर विश्वयुद्धकाल र बिसौं शताब्दीको उत्तरार्द्धसँगै शुरू भएको भूमण्डलीकरणको प्रभावमा बेपर्वाहसँग गरिएका आधुनिकीकरण र शहरीकरणले स्थानीय ज्ञान र सीप थप ओभ्लेमा पर्न गयो।

तर आज विश्वका विभिन्न विश्वविद्यालयमा कार्यरत उत्तर औपनिवेशिक विद्वत वर्गले यस्ता स्थानीय ज्ञान र सीपको महत्वको बारेमा खोज अनुसन्धान गरी यसको संरक्षण र प्रवर्धनको बारेमा बहस चलाउन थालेका छन्। साथै संयुक्त राष्ट्रसङ्घ तथा युनेस्कोको तत्वावधानमा स्थानीय ज्ञान र सीपहरूको संरक्षण र विकासको लागि विभिन्न अभिसन्धि र महासन्धिहरूको निर्माण भएका छन्। आज यस्ता स्थानीय वा रैथाने ज्ञान, सीप, परम्परा र संस्कृतिलाई कुनै देश विशेषको भन्दा पनि विश्वकै सम्पदाको रूपमा अङ्गीकार गर्न थालिएको छ। हाम्रो देशको सन्दर्भमा पनि यस्ता रैथाने ज्ञान, सीप र परम्पराको संरक्षण र प्रवर्धन गरी नयाँ पुस्तालाई हस्तान्तरण गर्नु स्थानीय, प्रान्तीय र सङ्घीय तीनै तहका राज्यको समेत दायित्व हुनआएको छ।

यही पृष्ठभूमिमा स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणको सैद्धान्तिक आधार तयार भएको देखिन्छ। साथै, शैक्षिक विकेन्द्रिकरणको अवधारणा तथा विविधतायुक्त देशमा केन्द्रीय तहमा निर्माण गरिने पाठ्यक्रमले स्थानीय ज्ञान, सीप, विशेषता र आवश्यकतालाई समेत प्रतिनिधित्व र सम्बोधन गर्न नसकिने भएकोले स्थानीय पाठ्यक्रमको निर्माण स्थानीय ज्ञान, सीप र स्रोतहरूको आधारमै निर्माण गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ। समाजको समुचित र सन्तुलित विकासको लागि स्थानीय आवश्यकता तथा रुचिको उचित सम्बोधन गर्न स्थानीय पाठ्यक्रमले सहयोग गर्न सक्दछ। स्थानीय आवश्यकता र चाहनालाई समेटेर स्थानीय सरोकारवालाहरूको प्रत्यक्ष संलग्नतामा स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने गरिन्छ। नेपालको विद्यालय शिक्षाको सुधार गर्न ल्याइएको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूपमा शैक्षिक क्षेत्रमा देखिएका स्थानीय मुद्दा र चुनौतीलाई समाधान गर्न स्थानीय आवश्यकतामा आधारित शिक्षालाई विशेष जोड दिइएको छ। जसको उद्देश्य पूरा गर्नको लागि स्थानीय सरोकारवालाहरू जस्तै बुद्धिजीवी, शिक्षक, शिक्षाविद्, समाजसेवी, अभिभावक आदिको प्रत्यक्ष संलग्नतामा स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरी पठनपाठन गरिन्छ।

स्थानीय निकाय सञ्चालन ऐन २०७४ ले माध्यमिक शिक्षा व्यवस्थापनको जिम्मेवारी स्थानीय तहलाई दिए अनुसार यहाँको स्थानीय आवश्यकतालाई ध्यानमा राखेर सम्भवतः नेपालमा नै पहिलो पटक स्थानीय तहबाट स्थानीय पाठ्यक्रमको निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याउन भक्तपुर नगरपालिकाले पहल गर्‍यो। यसको लागि भक्तपुर नगरपालिकाले २०७४ माघ २३ गते योगन्द्रमान बिजुक्छेको संयोजकत्वमा प्रा. सिद्धिर्त्न शाक्य, उद्धव सुजखु, रोशनराज तुइतुई तथा राजेन्द्रप्रसाद श्रेष्ठ सम्मिलित पाँच सदस्यीय स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदल गठन गरी सो कार्यदललाई कक्षा १ र ६ को लागि स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरी शैक्षिक सत्र २०७५मा भक्तपुर नगर भित्रका सम्पूर्णा विद्यालयमा लागु गरिउको थियो। यसै निरन्तरता स्वरूप कार्यदलले पाठ्यक्रम वनर्माण गर्दा अपनाउनु पर्ने विषयलाई आत्मसात गरी कार्य अगाडी बढाइयो। भक्तपुर नगरपालिका र कार्यदलको आपसी छलफलबाट २०७६ सालमा कक्षा २ र ७ को स्थानीय पाठ्यक्रम तयारीको क्रममा सम्बन्धीत पक्षहरू, विज्ञ समूह तथा जनप्रतिनिधीहरूसँग कार्यहालाहरू सञ्चालन गरियो। जसबाट प्राप्त सुझावहरू र कार्यदलमा रहेका विषयवस्तुहरूलाई कक्षा २ र ७ लाई उपयुक्त आधार मा छनौट गरी पाठ्यक्रमको मस्यौदा तयार गरी पेश गरिएको छ।

यस पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन पक्ष अझ महत्वपूर्ण रहेको छ। यसको लागि सबै पक्षको सामुहिक प्रयास र प्रतिबद्धताको जति आवश्यक हुन्छ यसको अपनत्वको ग्रहण पनि उतिकै खाँचो हुन्छ। पर्याप्त समयभावको कारणले यस मस्यौदालाई परिष्कृत गर्न सकिने ठाउँ अझै पनि बाँकी रहेको कार्यदलले महसुस गरेको छ। अर्को संस्करणको लागि सम्पूर्ण सरोकारवालाहरूबाट रचनात्मक सुझावको अपेक्षा पनि गरिएको छ।

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदल
भक्तपुर नगरपालिका

२०७५

नगर प्रमुखको भनाई

भक्तपुर नगरपालिकाले शिक्षालाई सधैँ पहिलो प्राथमिकतामा राख्दै आएकोछ । नयाँ संविधान २०७२ ले समेत नगर पालिकालाई मावि तहसम्म शैक्षिक विषयमा सबै किसिमको अधिकार प्रदान गरेको छ । शिक्षालाई श्रमसंग मिलाउने, २१ औँ शताब्दीको चुनौतीलाई सामना गर्न सक्ने इमानदार र देशभक्त नागरिकहरू तयार गर्ने उद्देश्य राखेर संविधान र अन्य नियम कानूनको अधिनमा रहेर शिक्षा क्षेत्रलाई अझ राम्रो गर्न भक्तपुर नगरपालिका अघि बढ्दैछ ।

भक्तपुर नगरभित्र रहेका सबै विद्यालयहरूको शैक्षिक गुणस्तर राम्रो होस् भन्ने उद्देश्यले सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयहरूलाई हरेक गतिविधिमा संगै लाने नीति अवलम्बन गरिएको छ । सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयहरूबीच अन्तर विद्यालय, खेलकुद, चित्रकला, निबन्ध लेखन, वक्तृत्वकला प्रतियोगिताहरू गरेर आन्तरिक प्रतिस्पर्धामा जोड दिइरहेको छ । साथै, नगरपालिकाले सामुदायिक विद्यालयहरूमा नेपाली, अंग्रेजी, विज्ञान, गणितलगायत विषयका शिक्षकहरूको तालिम सञ्चालन गरी शैक्षिक स्तर उठाउने प्रयास गर्दैछ ।

यहि सिलसिलामा स्थानीय निकायले स्थानीय पाठ्यक्रम समेत निर्माण गरी स्थानीय विशेषता र पहिचान का बारेमा आधारभूत तहसम्म अध्ययन अध्यापन गराउन सक्ने ब्यबस्था भए अनुसार भक्तपुर नगरपालिकाले स्थानीय पाठ्यक्रम लागू गरेको यो दोस्रो वर्ष हो । २०७५ सालदेखि कक्षा १ र ६ मा स्थानीय पाठ्यक्रमको व्यवस्था गरियो । विद्यार्थीहरूमा स्थानीय कला-संस्कृति, सम्पदा, खेलकुद, भूगोल, इतिहास लगायत विविध विषयमा जानकारी दिने उद्देश्यले स्थानीय पाठ्यक्रम लागू गरिएको हो । नगर भित्र सञ्चालित सामुदायिक र संस्थागत गरी ९२ वटा विद्यालयहरूमा एक साथ लागू गरिएको यो पाठ्यक्रम अधिकांश विद्यालयमा राम्रो पढाइ भइरहेको सुन्न पाउँदा हामीलाई खुशी लाग्यो । सम्भवत स्थानीय पाठ्यक्रमको निर्माण गरी लागू गर्ने नगरपालिका देशकै लागि पहिलो नमूना नगरपालिका हुनगयो र यस कार्यको सद्दाना र सिकोगरी नेपालका अन्य विभिन्न स्थानीय निकायहरूले पनि स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणगरी लागू गर्नथालेको तथ्य अवगत हुनआउदा हामीलाई अझ खुशीलाग्नु स्वभाविक नै हो ।

स्थानीय पाठ्यक्रमअन्तर्गत यो वर्ष २०७६ देखि कक्षा २ र ७ को पाठ्यक्रम सुरु गर्दैछौँ । सम्बन्धित प्रधानाध्यापकहरू, विषयगत शिक्षकहरूको पटक पटकको भेला सम्बन्धित विषय बिज्ञहरू समेतबाट यसबारे जानकारी तथा अभिमुखि कार्यक्रमको आयोजना गरिसकेका छौँ । विगतको वर्षमा भैँ यो वर्षदेखि सुरु हुने कक्षा २ र ७ को पाठ्यक्रम पनि सबै विद्यालयहरूमा पूर्ण कार्यान्वयन हुने आशा गर्दछौँ ।

नगरपालिकाले जिम्मेवारी दिएअनुसार स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदलले पाठ्यक्रम निर्माण गर्दा अपनाउनु पर्ने सबै प्रक्रिया र चरणहरू पार गरी सम्बन्धित विज्ञहरूसंगको परामर्श समेत लिई समयमै आफ्नो काम सम्पन्न गरी पाठ्यक्रमको मस्यौदा बुझाएकोमा कार्यदलका संयोजक योगेन्द्रमान बिजुक्छेँ, सदस्यहरू सिद्धिरत्न शाक्य, उद्धव सुजखु, राजेन्द्र श्रेष्ठ र रोशनर ज्ञान तुइतुइलाई तथा अन्य सम्पूर्ण सरोकारवाला सहयोगीहरू प्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछौँ ।

सुनिल प्रजापति

प्रमुख

भक्तपुर नगरपालिका

कृतज्ञता

यस पाठ्यक्रम निर्माणको क्रममा विद्यालयका प्रधानाध्याकहरू, शिक्षकहरू, अभिभावकहरू, स्वतन्त्र बुद्धिजीवीहरू, समाजसेवीहरू, सेवानिवृत्त शिक्षक समाज, विषयविज्ञहरू तथा अन्य व्यक्तित्वहरूले कार्यदललाई आवश्यक सल्लाह सुझाव र मार्ग निर्देशन गर्नुभएको छ । ख्वप(भक्तपुर) को इतिहास, राजनीति, साहित्य, कला र सम्पदा तथा संस्कृतिबारे आदरणीय श्री नारायणमान बिजुक्छेज्यूले कार्यदललाई विभिन्न तथ्यहरूबारे अवगत गराउनुभयो । विषयवस्तुहरूलाई पाठ्यक्रमको खाका प्रदान गर्न सहज बनाउनको लागि विषयविज्ञको रूपमा प्राविधिक सल्लाह र सुझाव दिनुहुने प्रा. पृथुचरण बैद्य, प्रा.डा. विद्यानाथ कोइराला, प्रा.डा.गणेशबहादुर सिंह, डा.लक्ष्मण ज्ञवाली, स.प्रा. विश्वमोहन जोशी, पाठ्यक्रम विकास केन्द्रका निर्देशक कृष्णप्रसाद काप्री, उप-निर्देशक खुबीराम अधिकारी, आयुर्वेद विज्ञानका ज्ञाता सप्तम(ान बैद्य, नेपालभाषा विज्ञ विमल ताम्राकार साथै भक्तपुर नगरपालिकाका जनप्रतिनिधिहरूप्रति यस कार्यदल कृतज्ञता व्यक्त गर्दछ । अन्तमा कार्यदललाई सहयोग गर्ने भक्तपुर नगरपालिकाका कर्मचारीहरू, कार्यदलको कार्य सम्पादन गर्न आफ्नो कार्यालय र त्यहाँको फोटोकपी, प्रिन्टरजस्ता उपकरणहरू प्रयोग गर्न सहयोग गर्ने शारदा मा.वि, जेन्युइन स्कूल ख्वप कलेज तथा अन्य प्रत्यक्ष र परोक्ष रूपमा सहयोग गर्ने सम्पूर्ण महानुभावहरूप्रति कार्यदल आभार व्यक्त गर्दछ । यस कार्यदलले आगामी दिनहरूमा पनि उहाँहरूको सहयोग र सद्भाव पाउने अपेक्षा गर्दछ ।

स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदल
भक्तपुर नगरपालिका
२०७५

विषय सूची

विषयक्षेत्र	पृष्ठ सङ्ख्या
१. ख्वपको चिनारी	२
२. ख्वपको इतिहास	३
३. स्थानीय विभिन्न जातजाति, व्यक्तित्व र जनसङ्ख्या	४
क) ख्वपमा पाइने थरहरू	४
ख) स्थानीय विशिष्ट व्यक्तित्वहरू	४
४. स्थानीय विविध संस्कृति :	५
क) सकिमना पूर्णिमा	५
ख) गाथामोग चन्हे	६
५. प्रचलित स्थानीय संस्कारहरू :	७
क) म्हः पूजा	७
६. स्थानीय बोलीचाली र लिपि	९
क) स्थानीय बोलीचालीका वाक्यहरू	९
ख) घरका तल्लाहरू, यामहरू, नाप तथा तौल	१०
ग) स्थानीय बोलीचाली भाषा आफ्नो स्वास्थ्यबारे जानकारी	११
७. स्थानीय कला र सम्पदाहरू:	११
क) स्थानीय बाजाहरू	११
ख) स्थानीय नाचहरू	१२
ग) स्थानीय मन्दिर	१२
८. स्थानीय व्यवसाय, सीप र प्रविधि	१३
क) कृषि औजार	१३
ख) माटाका सामानहरू	१३
ग) लुगाफाटा	१४
घ) खाद्य परिकार	१४
९. स्थानीय स्वास्थ्य प्रवर्द्धन विधि	१५
१०. स्थानीय खेल	१५
११. स्थानीय पर्यटन	१६

शीर्षक: ख्वपको पहिचान

पूर्णाङ्क: १००

पाठ्यांशको प्रकृति: सैद्धान्तिक र प्रयोगात्मक

प्रतिहप्ता पाठघण्टी: ४

कक्षा: दुई

जम्मा पाठ घण्टी: १२८

परिचय

प्रस्तुत पाठ्यक्रम आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा कक्षा २ को लागि तयार गरिएको स्थानीय पाठ्यक्रमको एक अंश हो। यस पाठ्याक्रममा राष्ट्रिय पाठ्यक्रमले नसमेटिएका स्थानीय विषयवस्तुहरु समावेश गरिएको छ। यस पाठ्यक्रममा रहेका विषयवस्तुहरुले भक्तपुर नगरको पहिचान तथा यहाँको कलासँस्कृतिको जानकारीको साथसाथै स्थानीय स्तरका विभिन्न पक्षहरुको बारेमा ज्ञान सीप र धारणाको विकास गराई आफू भक्तपुर नगर भित्र रहकोमा गर्व भएको महशुस गराउँछ।

यस पाठ्यक्रममा आफू बसेको टोलमा रहेको सम्पदाहरु र विभिन्न संस्थाहरु, ख्वपका छ जना शहीदहरु, यहाँका प्रमुख मन्दिरहरु, नेवार जातीका विभिन्न थरहरु रहनुका आधारहरु, ख्वपका चार विशिष्ट व्यक्तित्वहरु, ख्वपबासीले मनाउने नखः र जात्राहरु, स्थानीय प्रचलित सँस्कारहरु, स्थानीय बोलीचाली नाप, तौल, तल्ला तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी स्थानीय भाषामा बताउन तथा प्रचलित लिपी समेटिएका छन्। त्यसैगरी स्थानीय कला सम्पदा, स्थानीय सीप व्यवसाय तथा प्रविधि, भान्छाजन्य विशेष जटिबुटिहरु, स्थानीय बालगीत सहितका खेलहरु र स्थानीय पर्यटन जस्ता विषयवस्तुहरु समावेश गरिएको छ। यस पाठ्यक्रमको मुख्य विशेषताहरुमा सैद्धान्तिक भन्दा व्यावहारिक पक्षलाई जोड दिइएको छ। यसले आधुनिक विधि, बालकेन्द्रित शिक्षण क्रियाकलाप, अवलोकन, परियोजना कार्यलाई आत्मसात गरिएको छ भने विषयवस्तु भन्दा अवधारणालाई जोड दिएको छ।

कक्षागत उद्देश्यहरु :

कक्षा दुईको अध्ययन पूरा गरेपछि ख्वपको पहिचान विषयमा विद्यार्थीहरु निम्नलिखित कार्य गर्न सक्षम हुनेछन् :

१. आफ्नो छिमेकी टोलहरुको नाम बताउन तथा आफ्नो टोलमा रहेको सम्पदाहरु र सार्वजनिक सेवा दिने संस्थाहरुको पहिचान गर्न।
२. ख्वपका छ जना शहीदहरु र चार विशिष्ट व्यक्तित्वहरुको परिचय दिन।
३. ख्वपमा पाइने विभिन्न जातजातीहरुको थरहरु रहन गएको आधार बताउन।
४. ख्वपबासीले मनाउने चाडपर्वहरु सकिमना पुर्णि र गठामग चह्रै बारे बताउन।
५. ख्वपमा प्रचलित स्थानीय सँस्कार म्हुःपुजाको तिथिमिति, प्रक्रिया र प्रयोग हुने सामग्रीहरु बारे बताउन।
६. स्थानीय बोलीचालीका वाक्यहरु प्रयोग गरि कुराकानी गर्न तथा आफ्नो स्वास्थ्य र अरुको स्वास्थ्य बारेमा बुझाउन।
७. स्थानीय भाषामा नाप, तौल, तल्ला, मौसम बारेमा बताउन।
८. ख्वपमा रहेका प्रमुख मन्दिरहरु (झतापोल र भैरवनाथ) को परिचय दिन।
९. स्थानीय बाजागाजाहरु लालखिँ, धाँ, मालीं, पच्छिमायू, तँ को छोटकरी परिचय दिन।
१०. स्थानीय नाचहरु खिचा, म्हेखा, जङ्गली र भालु प्याखं (नाच) को छोटकरीमा परिचय दिन।
११. स्थानीय कृषि औजारहरु कोल्हँ, पाखिप, नो, सलिचा, खुँई चिन्न।
१२. माटोबाट बन्ने स्थानीय प्रयोगका सामानहरु पालाचा, चरा, देवा बनाउन।
१३. बच्चाबेलामा लगाउने विभिन्न लुगाहरु भोटो, पेटेभोटो, लपुसा, मचातपुली को परिचय दिन।
१४. खाद्य परिकारहरु खीर, ग्वार्चा, मायूगोजा र जाउलो बारे बताउन।
१५. भान्छामा प्रयोग हुने विशेष प्रकारका मसलाजन्य जडिबुटीहरुको सुची तयार गर्न।
१६. बालगीतसहितका स्थानीय रुपमा खेलिने खेलहरु खेल।
१७. पर्यटनको परिचय दिई ख्वपमा आउने कुनै दशवटा देशको नाम बताउन।

भक्तपुर नगरपालिका
स्थानीय पाठ्यक्रम २०७६

विषय : ख्वपको पहिचान

कक्षा : २

क्षेत्र	सिकाइ उपलब्धी/ विशिष्ट उद्देश्य	विषय विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	सम्भावित शैक्षिक सामग्रीहरू	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	पाठ्य भार
१. ख्वपको चिनारी	१. आफू बसिरहेको टोल र वडा नं. बताउने । २. आफ्नो छिमेकी टोलको नाम र वडा नं. बताउने र पहिचान गर्न ।	<ul style="list-style-type: none"> ● ख्वपमा आफू बसोबास गरेको टोलको नाम र वडा नं. जस्तै: भावाचो टोल, वडा नं. १, लिबाली टोल, वडा नं. ८ ● आफ्नो वरिपरिको टोल र वडा जस्तै: भावाचोको वरिपरिका टोलहरू - दूधपाटी, वंशगोपाल, इटाछैं 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ तपाईं बस्ने टोलको नाम के हो भनेर सबैलाई पालै-पालो सोध्ने र आफ्नो उत्तरलाई सेतोपाटीमा टिप्पै जाने । ▶ ख्वप नगर अन्तर्गत पर्ने १० वडाहरू छुट्टयाइएको नक्सा देखाई उनीहरूका वडाहरू देखाई दिने र चिन्न लगाउने । ▶ आकार वा क्षेत्रफलमा सबभन्दा ठूलो र साना वडा चिन्न लगाउने । ▶ ख्वपको नक्सा देखाई आफू बसेको टोल देखाउन लगाउने । ▶ आफ्नो विद्यालय अवस्थित टोलको नाम र वडा नं. बताइ सकेपछि सम्भव भएका वरपरका टोलहरू घुमाउन लाने । ▶ विभिन्न टोलको तस्वीर देखाई छलफल गर्ने । ▶ समूहमा छलफल गराउने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● टोलको नाम अङ्कित प्रत्येक वडाको नक्सा, ● चार नगरमा विभाजित भक्तपुर जिल्लाको नक्सा, १० वडामा विभाजित ख्वप नगरको नक्सा 	<ul style="list-style-type: none"> ● उल्लिखित नक्सा देखाएर विभिन्न टोल र वडाहरूको पहिचान गराउने । ● कक्षामा गरिएको क्रियाकलापको आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने । ● छिमेकी वडाहरूको नक्सामा पहिचान गर्न लगाउने । 	६
	३. आफ्नो टोल र वडामा अवस्थित मन्दिरको नाम बताउने ।	<ul style="list-style-type: none"> ● आफू बसेको टोल जस्तै : बालाखुमा अवस्थित बालाखु गणेशको मन्दिर, सैको दुङ्गेधारा आदिको पहिचान 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ आफ्नो विद्यालय अवस्थित टोल र वडाको नक्सामा स्थानीय मन्दिर, दुङ्गेधारा, मठ, पाटीपौवा, पोखरीको चित्र टाँसेर देखाउने । ▶ आफ्नो टोल र वडाको नक्सा कापीमा कोर्न लगाई दुङ्गेधारा, मठ, पाटीपौवा, पोखरीको चित्र टाँस्न लगाउने र आयोजना कार्य गर्न लगाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● प्रत्येक वडाको छुट्टाछुट्टै नक्सा र सोही बमोजिमको आउटलाईन नक्साको नमूना 	<ul style="list-style-type: none"> ● उल्लिखित नक्सा देखाएर विभिन्न टोल र वडाहरूको पहिचान गराउने । 	३

क्षेत्र	सिकाइ उपलब्धी/ विशिष्ट उद्देश्य	विषय विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	सम्भावित शैक्षिक सामग्रीहरू	सम्भावित शैक्षिक सामग्रीहरू	पाठ्य भार
	४. दुङ्गेधारा, मठ, पाटीपौवा, विहार, पोखरीको नाम बताउन र पहिचान गर्न ।	<ul style="list-style-type: none"> ● आफू बसेको टोलको दुङ्गेधारा, मठ, पाटी पौवा, विहार, पोखरीको नाम 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ एउटै वडाका नानीहरूलाई आफ्नो वडाका मन्दिर, दुङ्गेधारा, मठ, पाटीपौवा, पोखरीको चित्र ठूलो चार्ट पेपरमा नक्सा कोरी टाँस्ने समूह कार्यमा संलग्न गराउने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● फोटोहरू 	<ul style="list-style-type: none"> ● कक्षामा गरिएको क्रियाकलापको आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने 	३
	५. आफ्नो टोल र वडामा अवस्थित सार्वजनिक सेवा प्रदायक संस्था, कार्यालयको पहिचान गर्न ।	<ul style="list-style-type: none"> ● आफू बसेको टोलमा अवस्थित संस्थाहरू ; विद्यालय, ● सरकारी कार्यालय, सङ्घसंस्था 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ आफू बसेको टोल र वडामा रहेका विद्यालयहरू, कार्यालय जस्तै : वडा कार्यालय, प्रहरी कार्यालय, आदि सङ्घ संस्थाहरू जस्तै: सङ्घको बारेमा छलफल गराई सेतो पाटीमा टिप्पण लगाउने । ▶ सोहीसम्बन्धी पछि नक्सा कार्य गराउने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● फोटोहरू 	<ul style="list-style-type: none"> ● तपाईंको टोलमा कतिवटा सरकारी कार्यालयहरू छन् ? 	४
२. ख्वपको इतिहास	६. ख्वप देका छ जना शहीदका बारे सामान्य परिचय बताउन ।	<ul style="list-style-type: none"> ● पहिलो जनआन्दोलन २०४६ सालमा ख्वपमा शहादत प्राप्त गरेका ६ जना शहीदहरू - राजकुमार सुवाल, महेश श्रेष्ठ, कृष्णराम दुवाल, हरिकृष्ण भुजु, पुष्पराज शाक्य, निर्मलकुमार शाक्यका जन्मस्थान, जन्ममिति, मातापिताको नाम र उनीहरूको शिक्षाका बारेमा सामान्य जानकारी । 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ छ जना शहीदहरूको तस्वीर देखाई पहिचान गर्न लगाउने । ▶ उनीहरू जन्मेको टोल र वडाको बारेमा बताउँदै नक्सामा सो स्थान पहिचान गर्न लगाउने । ▶ वडा र टोलको आउटलाइन नक्सामा सम्बन्धित शहीदको जन्म र मृत्यु मिति सहितको सानो टुक्राहरू टाँस्ने प्रयोगात्मक कार्यमा संलग्न गराउने । ▶ उनीहरूको जन्म अनुसार जेठो र कान्छो क्रमशः छुट्याउन लगाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● शहीदहरूको परिचय पुस्तिका 	<ul style="list-style-type: none"> ● शहीद राजकुमार सुवालको छोटो परिचय दिनुहोस् । 	८
	७. छ जना शहीदहरूले कसरी शहादत प्राप्त गरे भन्ने बारेमा बताउन ।	<ul style="list-style-type: none"> ● पहिलो शान्तिपूर्ण जनआन्दोलन २०४६ को बेला फागुन ८ गते प्रहरीको गोलीले 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ जनआन्दोलन र जुलुस भनेको के हो भनी बताउँदा जुलुसका विभिन्न तस्वीरहरू देखाई जानकारी गराउने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● जनआन्दोलनका केही तस्वीर र श्रव्य दृश्यहरू 	<ul style="list-style-type: none"> ● भक्तपुरमा शहीदहरूले कसरी शहादत प्राप्त गरे बताउनुहोस् । 	५

क्षेत्र	सिकाइ उपलब्धी/विशिष्ट उद्देश्य	विषय विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	सम्भावित शैक्षिक सामग्रीहरू	सम्भावित शैक्षिक सामग्रीहरू	पाठ्य भार
३. स्थानीय विभिन्न जातजाति, व्यक्तित्व र जनसङ्ख्या	द. ख्वपमा पाइने विभिन्न जातजातिका व्यवसाय, स्वभाव र शारीरिक बनावटका आधारमा बनेका थरहरूको सूची तयार गर्न ।	<ul style="list-style-type: none"> ● ख्वपमा पाइने विभिन्न जातजातिहरू जस्तै : ● व्यवसायको आधारमा बनेका थरहरू : शिल्पकार, सिबन्जार ● स्वभावको आधारमा बनेका थरहरू: देसेमरू, न्हिनेङायमस, न्हिसुतु ● शारीरिक बनावटका आधारमा बनेका थरहरू: ह्यौमिबा, कवां, पेंतग्व 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ सम्बन्धित श्रव्य दृश्य देखाउने । ▶ शिक्षकले कक्षामा हाजिरी लिँदा उद्देश्यमा उल्लिखित थरका विद्यार्थी रहेछन् कि भनी विद्यार्थीहरू स्वयम् लाई सङ्कलन गर्न लगाउने । ▶ विषय वस्तुमा उल्लिखित थरहरू कक्षामा भए आफ्नो साविकका ठेगानाहरू बताउन लगाउने । ▶ उल्लिखित थरहरूका मानिसहरू ख्वपको कुन ठाउँमा बस्छन् होला भनी समूह-समूहमा छलफल गर्न लगाउने । ▶ त्यस्ता थरहरू किन रहन गयो? उनीहरूको व्यवसायसँग सम्बन्धित गराएर छलफल गर्न लगाउने । ती व्यवसायका मानिसको कार्यस्थलको स्थलगत भ्रमण गराउने । ▶ शारीरिक बनावटका आधारमा बनेका थरहरू र स्वभावको आधारमा बनेका थरहरू विषयवस्तुमा उल्लेख भएजस्तै अन्य पनि छन् कि? भनी सोधी त्यस्ता थरहरूको सूची बोर्डमा लेखी त्यसका अर्थहरू बताउने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● प्लासकार्ड, ● सम्बन्धित पेशा-व्यवसाय गर्ने थलोको चित्र ● चार्ट 	<ul style="list-style-type: none"> ● पेशाको आधारमा तयार पारेका तस्वीर देखाई उक्त पेशाको नाम काम गर्ने मान्छेहरूको थर सोच्ने । ● मानिसको स्वभावको आधारमा बनेका कुनै ५ वटा थरहरू लेख्नुहोस् । 	४
ख) स्थानीय विशिष्ट व्यक्तित्वहरू	९. काकाभाइ मानन्धर, न्याइच्यार्डुर कृष्ण नापित, सुर्यबहादुर पिवाको छोटो परिचय दिन ।	<ul style="list-style-type: none"> ● काकाभाइ मानन्धर, ज्ञानबहादुर न्याइच्यार्ड, कृष्ण नापित र सुर्यबहादुर पिवाको जन्ममिति, जन्मस्थान, मातापिताको नाम, कार्यक्षेत्र र योगदान 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ तपाईंहरूभन्दा धेरै पढेका, ज्ञानगुनका कुराहरू गर्ने, आमाबुवा आफन्तहरूले जस्तै माया गर्ने, नबुझेका, थाहा नभएकाहरूलाई सेवा गर्ने, राम्रो काम गरी देखाउने कोही व्यक्तिहरू समाजमा छन् कि छैनन्? भनी छलफल गराई बताउन लगाउने । ▶ कस्तो मानिस विशिष्ट हुन्छ ? उदाहरण दिई बताउने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● विशिष्ट व्यक्तिहरूको तस्वीरहरू र उहाँहरूको छोटो चिनारी वा जीवनी 	<ul style="list-style-type: none"> ● तस्वीर र तस्वीर हेरी ख्वपका विशिष्ट व्यक्तिहरू चिन्नुहोस् र उहाँहरूको बारेमा तीन वाक्य बताउनुहोस् । 	८

क्षेत्र	सिकाइ उपलब्धी/ विशिष्ट उद्देश्य	विषय विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	सम्भावित शैक्षिक सामग्रीहरू	सम्भावित शैक्षिक सामग्रीहरू	पाठ्य भार
४. स्थानीय विविध संस्कृति : क) सकिमना पूर्णिमा	१०. सकिमना पूर्णिमाको शाब्दिक अर्थ बताउन । ११. सकिमना पूर्णिमा चाड मनाउने तरिका भन्नु । १२. सकिमना पूर्णिमा पर्वमा खाने परिकारहरू बताउन । १३. यस पर्वको महत्व बताउन ।	सकिमना पूर्णिमाको ● शाब्दिक अर्थ ● मनाउने तरिका र खानपिन ● यस पर्वको महत्व	<ul style="list-style-type: none"> उल्लिखित व्यक्तिहरूको तस्वीर देखाई उहाँहरूको योगदानबारे छलफल गर्ने । उहाँहरू कुन क्षेत्रबाट चर्चित हुनुभएको हो बताउने । सम्बन्धित व्यक्ति भएमा सोही व्यक्तिसँग तथा नभएमा उहाँको परिवारसँग साक्षात्कार कार्यक्रम राख्ने । शिक्षकले विशिष्ट व्यक्तिहरूको तस्वीर देखाएर ती व्यक्तिहरूको जन्ममिति, जन्मस्थान, मातापिताको नाम, कार्यक्षेत्र, तथा योगदाको बारेमा स्पष्ट पार्ने । आकासमा देखिने पूर्ण चन्द्रमाको आधारमा पूर्णिमाको धारणालाई विभिन्न चन्द्रमाको आकार लेख्दै विकास गराउने । कार्तिक शुक्ल पूर्णिमाको दिन उपत्यकामा नेवार बस्ती भएका ठाउँमा सकिमना पूर्णिमा (सकिमिला पुन्ठि) मनाउने कुरा बताउने । निम्न लिखित प्रश्नहरू राखी अन्तरक्रिया गरी प्रश्नले समेटिएका विषयवस्तुलाई स्पष्ट व्याख्या गरिदिने : <ul style="list-style-type: none"> सकिमनाको शाब्दिक अर्थ के हो ? सकिमना पूर्णिमामा तपाईंहरू के के खानुहुन्छ ? कुन दिन, कुन समयमा, कुन कुन ठाउँमा केके गेडागुडीबाट, विभिन्न आकृतिहरू मन्दिर, देवता, जनावरको चित्र बनाई "हलमलि व्ययगु" गरिन्छ ? यो पूर्णिमामा कुनकुन देव-देवीहरूलाई पूजा गरिन्छ ? हाम्रो समाजमा यस पर्वको खास के महत्व छ ? विभिन्न अन्नहर टाँसी (मोजायक) चित्रहरू बनाउन दिने । सकिमना पूर्णिमाको दिन शैक्षिक भ्रमणको व्यवस्था गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> सकरखण्ड, पिँडालु र गेडागुडी 	<ul style="list-style-type: none"> सकिमनाको शाब्दिक अर्थ बताउनुहोस् । सकिमना पूर्णिमाको महत्व बताउनुहोस् । हलमलि व्ययगु के केबाट के केको आकृति बनाइ गरिन्छ ? सकिमना पूर्णिमाका दिन खाने खास खानाहरु के के हुन् ? 	६

क्षेत्र	सिकाइ उपलब्धी/विशिष्ट उद्देश्य	विषय विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	सम्भावित शैक्षिक सामग्रीहरू	सम्भावित शैक्षिक सामग्रीहरू	पाठ्य भार
ख) गाथामोग चर्चे	१४. ख्वपमा गाथामोग चर्चे मनाउने तिथिमिति बताउन । १५. गाथामोगको स्वरूप (आकृति) बताउन । १६. गाथामोग निर्माणमा प्रयोग हुने सामग्रीहरू बताउन । १७. गाथामोगको जात्रा मनाउने प्रक्रिया वर्णन गर्न । १८. यो पर्वमा घरमा गरिने विभिन्न कार्यहरू वर्णन गर्न । १९. यो पर्व मनाउनुको कारण स्पष्ट पार्न ।	<ul style="list-style-type: none"> ● गाथामोगको नामकरण र मनाउने तिथिमिति । ● गाथामोगको स्वरूप ● गाथामोग निर्माण सामग्री । ● टोलटोलमा गरिने गाथामोगको जात्रा कार्यक्रम । ● यस पर्वमा घरमा गरिने सरसफाइ र घर शुद्ध पार्न गरिने घर पूजा (छेँ बौ बिय्या) । ● यो पर्व मनाउनुपर्ने कारण । 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ पिँडालु, कर्कलो, सकरखण्डको रङ्गीन चित्र बनाउन लगाउने ▶ समय मिलाएर कुनै दिन सकरखण्डर पिँडालु उसिनेर खुवाउने ▶ यस पर्वलाई लिएर गरिने शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा तल दिइएका प्रश्नहरू राख्दै विद्यार्थीहरूको विचार व्यक्त गर्न प्रेरित गर्दै, प्रत्येक प्रश्नको उत्तर स्पष्ट पार्दै जानु प्रभावकारी हुन्छ । ▶ गाथामोग-सम्बन्धी किंवदन्ती घरको अभिभावकसँग सोध्न लगाई ती सुनेको कुरा कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने । प्रश्नहरू: <ul style="list-style-type: none"> ▶ गाथामोगलाई तपाईंहरूले देख्नुभएको छ ? ▶ तपाईंहरूले कहाँ देख्नुभएको छ ? ▶ गाथामोग बनाउँदा केके सामग्रीहरू प्रयोग गरी कुन कुन अङ्गहरू बनाइन्छन् ? ▶ छ्वाली, नाङ्लो, नर्कट, हाँडी, रङ्ग कहाँ-कहाँबाट ल्याइन्छ ? ▶ हात कतिवटा र खुट्टा कतिवटा केके बाट बनाइन्छन् ? ▶ त्यो गाथामोगलाई के के गरी कसरी जात्रा गरिन्छ ? ▶ गाथामोगलाई कहाँ लगिन्छ ?, बोकेर लगिन्छ? कि घिसारेर लगिन्छ ? ▶ गाथामोगलाई कहाँ लगेर फालिन्छ वा जलाइन्छ ? ▶ गाथामोगलाई कुन ठाउँमा राखेर जलाइन्छ ? ▶ मानिस हिँड्नुपर्ने, मोटर गुड्ने, मोटरसाइकल चलाउनुपर्ने बाटाको बीचमा वा चौबाटोमा गाथामोगलाई जलाउनु ठीक छ ? किन ठीक छैन ? कहाँ जलाउनु उपयुक्त होला ? 	<ul style="list-style-type: none"> ● गाथामोगको चित्र लेखेर वा तस्वीर देखाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● गाथामोगको राम्रो रङ्ग गीन चित्र बनाउनुहोस् । ● गाथामोगको जात्रा मनाउनुको कारण स्पष्ट पार्नुहोस् ● गाथामोग जात्रामा भक्तपुरका प्रत्येक टोलका धेरै मानिसहरू सहभागी भएका हुन्छन् । ती सबै सहभागीहरूले धेरै छ्वाली बालेमा फाइदा वा बेफाइदा के हुन्छ भनी आफ्नो विचार लेखेर ल्याउन गृहकार्य दिने । ● सो गृहकार्यको आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने । 	५

क्षेत्र	सिकाइ उपलब्धी/ विशिष्ट उद्देश्य	विषय विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	सम्भावित शैक्षिक सामग्रीहरू	सम्भावित शैक्षिक सामग्रीहरू	पाठ्य भार
५. प्रचलित स्थानीय संस्कारहरू : क) म्हः पूजा	२०. म्हः पूजाको शाब्दिक र भावात्मक अर्थ बताउन । २१. म्हः पूजा गर्नुको कारण बताउन । २२. म्हः पूजाको सुरुआत (ऐतिहासिक पृष्ठभूमि) कहिले कसको पालोदेखि भएको वर्णन गर्न । २३. म्हः पूजा गर्दा निर्माण गरिने मण्डप, प्रयोग गर्ने फलफूल, जर्जका, सगुन र मसिंपो (मिठाइ) को महत्वको व्याख्या गर्न । २४. म्हः पूजा गर्न मण्डप बनाउने प्रक्रिया बताउन । २५. म्हः पूजा एक नेवारको पहिचान गर्ने एक महत्वपूर्ण पर्वको रूपमा व्याख्या गर्न ।	<ul style="list-style-type: none"> ● म्हः पूजाको शाब्दिक अर्थ तथा भावात्मक अर्थ ● म्हः पूजा गर्नु स्वस्थ रहन सरसफाइमा जोड दिनु पनि हो ● स्वस्थ शरीरबाट स्वस्थ मस्तिष्कको विकासमा म्हः पूजाको योगदान ● म्हः पूजा सुरुआतको इतिहास ● मण्डप बनाउने सामग्रीहरू ● मण्डप बनाउने तरीका ● म्हः पूजा गर्न मण्डपमा राखिने फलफूलगायत विभिन्न सामग्रीहरू ● नेवारहरूको पहिचानको पर्व म्हः पूजाको महत्व 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ दसैँमा तपाईं कुन देवीको पूजा गर्नुहुन्छ ? भनी प्रश्न सोधी विद्यार्थीहरूको विचारलाई भगवतीको पूजा गर्ने भनी उत्तरमा लगी स्पष्ट पार्ने । ▶ त्यस्तै तिहारमा तपाईंहरू कसको कसको पूजा गर्नुहुन्छ ? ▶ सबै विद्यार्थीहरूको विचारलाई बोर्डमा लेख्दै जाने, उत्तर स्पष्ट गर्दा-काग, कुकुर, लक्ष्मी, आफ्नै शरीर (म्हःपूजा) र दाइभाइको पूजा गर्ने भनी स्पष्ट पार्ने । ▶ तिहारमा पाँच दिनसम्म पूजा गर्ने पर्व भएकोले यसलाई यमपञ्चक पनि भनिन्छ भनी बताइदिने । ▶ म्हः पूजा शब्दलाई बोर्डमा लेखेर शब्दको बनौट (म्+ह=म्हः) शब्दको अर्थ म्ह = शरीर भनी लेख्न र भन्न लगाउने । ▶ म्हः पूजा सुरू गर्नु अधि : ▶ मण्डप बनाउँछौ कि बनाउँदैनौ ? ▶ के के राखेर मण्डप बनाउँछौ ? ▶ भनी विद्यार्थीहरूको विचार सङ्कलन गर्दै मण्डप बनाउने सामग्रीहरूको नाम लेख्दै जाने जसमा यी वस्तुहरू पर्नुपर्छ जस्तै: पानी, तेल, अबीर, आख्यः (नयाँ धानको चामल) धान (स्ववा), लावा (भुटेको धान) पोताय (पोचु), कालो भटमास, मास आदि । ▶ मण्डप बनिसकेपछि फलफूलगायत के के राखिन्छन् ? कुराकानी गर्दै आउनुपर्ने उत्तर हो- फूल, फूलको माला, जर्जका, धूप, खेल्नुइत (बत्ती) । ▶ म्हः पूजा गर्ने दिन (तिहारको चौथो दिन) अर्थात् कार्तिक शुक्ल पक्षको प्रतिपदा तिथिमा गर्ने दिनलाई बुझाइदिने । ▶ म्हः पूजा गर्न मण्डप अगाडि बस्दा जो जहाँ बसेपनि हुन्छ कि जेष्ठताको आधारमा क्रम मिलाएर बसिन्छ ? 	<ul style="list-style-type: none"> ● काग, कुकुर लक्ष्मीकातस्वीरहरू देखाउने ● मण्डपको चित्र ● म्हः पूजा गरिरहेको तस्वीर ● श्रव्य दृश्य सामग्री देखाउने 	<ul style="list-style-type: none"> ● कापीमा काग, कुकुर, लक्ष्मी र मानिसको क्रमसँग तस्वीर टाँसी स्क्रापबुक बनाउन लगाउने । ● घरमा परिवारसँग सोधी एउटा एउटा मण्डपको चित्र बनाई ल्याउने गृहकार्य दिने । ● म्हः पूजा गर्नुको कारण बताउनुहोस् ● म्हः पूजा शब्दको अर्थ के हो ? ● मण्डपमा प्रयोग गरिने सामग्रीहरूको नाम देखा लगाउने ● घरमा म्हः पूजा कसले गर्नु हुन्छ ? ● म्हः पूजा गर्नाले शरीरलाई स्वस्थ राख्न कसरी मद्दत गर्छ ? 	७

क्षेत्र	सिकाइ उपलब्धी/ विशिष्ट उद्देश्य	विषय विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	सम्भावित शैक्षिक सामग्रीहरू	सम्भावित शैक्षिक सामग्रीहरू	पाठ्य भार
			<ul style="list-style-type: none"> ▶ बसाइ मर्यादा क्रमसम्बन्धी बस्ने कुरा स्पष्ट पार्ने । ▶ प्रत्येकसँग सोध्ने -तपाईंको घरमा म्हः पूजा कसले गर्नुहुन्छ ? ▶ म्हः पूजा घरको नकी (जेठी) ले गर्ने कुरा स्पष्ट पार्ने । ▶ नकीले तपाईंलाई मण्डपमा पूजा गरी टीको लगाई, जर्जका र फूलमाला लगाई, पाथीबाट लावाफूल तपाईंको टाउकोमा खन्याई, फलफूल सगुन दिई, मण्डपमा बत्ती बाली म्हः पूजा गर्नु भनेको के म्हः लाई चामलले मात्र पूजा गर्नु हो ? म्हः पूजाको भावनात्मक अर्थ निम्न बुँदाहरू समेटी वर्णन गरिदिने । ▶ म्हः पूजा गर्नु भनेको शरीरलाई स्वस्थ राख्न आफ्नो शरीर लगायत सबै क्षेत्रमा सफा सुगंध गर्नु हो किनभने स्वस्थ शरीरबाट स्वस्थ मस्तिष्कको विकास हुन्छ । शरीरलाई दृष्टपुष्ट र स्वस्थ राख्न म्हः पूजाको दिन पौष्टिक खाना फुल, माछा, मासु, गेडागुडी, दही र फलफूल समेत खाने गरिन्छ । जसको प्रतिफल हामीमा जोश जाँगरको विकास भई हरेक क्षेत्रमा विकास गर्न सकिने हुन्छ । साथै म्हः पूजाले नेवार समुदायको पहिचान पनि गराउँछ । ▶ म्हः पूजा गर्न मण्डप बनाउँदा धेरै जसोले निम्नलिखित प्रक्रिया अपनाई बनाउने कुरा स्पष्ट पारिदिने । ▶ लिपपोत गरिसकेको भुईँमा पहिले पानीले मण्डप लेखिन्छ । त्यसपछि पोताय (पोचु) बाट लेखिन्छ । अबीरबाट, त्यसपछि आढ्यः, (नयाँ धानको पलिस नआउने गरी बनाइएको चामल) मासबाट रूचि अनुसार आकार वा गोलो घेरा बनाइन्छ । त्यसको छेउछेउमा स्ववा (एक प्रकारको धान), लावा, कालोभटमासले कलापूर्ण मण्डप तयार पारिन्छ । 			

क्षेत्र	सिकाइ उपलब्धी/ विशिष्ट उद्देश्य	विषय विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	सम्भावित शैक्षिक सामग्रीहरू	सम्भावित शैक्षिक सामग्रीहरू	पाठ्य भार
६. स्थानीय बोलीचाली र लिपि क) स्थानीय बोलीचालीका वाक्यहरू	२६. स्थानीय बोलीचालीका वाक्यहरू प्रयोग गरी कुराकानी गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय बोलीचालीका वाक्यहरू जस्तै : <ul style="list-style-type: none"> ● थाना भयाला ? ● दोहँ भासँ, पलखः दिसँ, ● भ्यातुसा जिं जोड बेला ? छु धाय् दियागु ? ● फेतुड दिसँ, जिं संत बिय् । ● जिं छक वानेला ? ● खिचां डाय् योला ? ● खिचा हे मरू । ● वय्कः मदिला ? ● जिं नपालाय् फैला ? <p>त्यस्तै आदरार्थी शब्दहरू : बिज्याकी, बिज्याड भासँ, ज्योना भपियो दिसँ, बेली सिधलला? आदि</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ स्थानीय व्यक्ति घरमा पढ्दा स्थानीय बोलीचालीका छोट्टा-छोट्टा वाक्यहरू अभिनय विधि प्रयोग गरी सिकाउने । ती वाक्यहरूको अर्थ बताई छलफल गर्ने । ▶ स्थानीय व्यक्तिहरू घरमा आउँदा वा बाटोमा भेट्दा उनीहरूलाई परेको साना ठूला समस्या सुल्झाउन वा अटेराहरू बुझी सघाउने । ▶ स्थानीय बोलीचालीबाट अभिनय गर्न लगाउने । ▶ स्थानीय भाषाका शाब्दिक र वाक्यगत अर्थ अभिनयकै सिलसिलामा प्रस्ट पार्दै लाने । ▶ उल्लिखित स्थानीय आदरार्थी शब्दहरू वाक्यांशहरू कसरी प्रयोग गरिन्छ भनी सोधपुछ गर्ने सोही बमोजिम अभिनयमा प्रयोग गर्न लगाउने । ▶ आदरार्थी शब्दको प्रयोगमा जोड दिने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● फ्लासकार्ड, कुराकानी चार्ट, रेकर्ड गरिएका सामग्री 	<ul style="list-style-type: none"> ● थाना भयाला ? वाक्यांश कुन बेला कस्तालाई प्रयोग गरिन्छ ? 	५

क्षेत्र	सिकाइ उपलब्धी/ विशिष्ट उद्देश्य	विषय विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	सम्भावित शैक्षिक सामग्रीहरू	सम्भावित शैक्षिक सामग्रीहरू	पाठ्य भार
ख) घरका तल्लाहरू, यामहरू, नाप तथा तौल	२७. घरका तल्लाहरू, यामहरू, नाप तथा तौल बारे स्थानीय भाषामा बताउन ।	<ul style="list-style-type: none"> घरका तल्लाहरू: छेली, मातने, चोटा, बैगः हावापानी: तःनुला, चिकुला, बर्बा, निहुरा नापहरू: छकू, नेकू, कोलाछी, च्वकोलाछी, नेलांगु स्वलांगु, छप्ला, नेप्ला तौलहरू: बाधानी, छधानी, नेधानी, छप्यास, नेप्यसः छम्हु, नेम्हु आदि । 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय घरमा बस्ने विद्यार्थीहरू कक्षाकोठामा भए अगाडि बोलाउने । उनीहरू कुन-कुन तल्लामा खाने, बस्ने, सुत्ने? ती तल्लाहरूलाई घरमा के के नाम दिइएको छ? सोध्ने । त्यस्ता पुराना घरका चित्र, तस्वीर टाँसी ती घरका तल्लाहरू के के कामको लागि प्रयोगमा रहेका छन् ? प्रश्नोत्तर गर्ने । अहिले र पहिले पुराना घरका तल्लाहरूको नाम कसरी लिइन्छ ? तुलना गर्न लगाउने । वर्षमा कति महिना हुन्छ ? कुन -कुन महिनामा पानी पर्छ ? घाम लाग्छ, हुरी बतास आउँछ, बाढी पहिरो जान्छ, हुस्तु लाग्छ, हिउँ पर्छ ? भनी प्रश्नोत्तर गर्ने । महिनाहरूलाई हावापानी र मौसमसँग जोड्दै कुराकानी गर्ने । कुन महिना वा मौसममा कस्तो लुगा लगाउने भनी सोध्ने ती मौसम र हावापानीलाई स्थानीय भाषामा के के भनिन्छ सोध्ने । भन्न नसके बुझ्ने गरी बताउने । कक्षाकोठामा भएका वस्तुहरू (बेञ्च, टेबुल आदि) हातले नाप लगाउने । समूहमा बाँडी विद्यालयका विभिन्न वस्तुहरू एक-एक वटा दिई हातले नाप लगाउने । कति हात छ ? सोधी स्थानीय भाषामा भन्न लगाउने । उनीहरूको सिसाकलम कति अड्युलको छ ? कोठाको लम्बाइ चौडाइ पाइला गन्न लगाएर त्यसको स्थानीय भाषामा भन्न लगाउने । भन्न नसके शिक्षकले बताउने । सानो ढक्कीमा राखेको मकै वा गहुँ हातले नाप लगाई मुठ्ठीलाई स्थानीय भाषामा भन्न लगाउने वा शिक्षकले उक्त नापोलाई कसरी व्यक्त गरिन्छ बताउने । 	<ul style="list-style-type: none"> फ्लासकार्ड, पुराना घरका चित्र वा तस्वीर मौसम तथा हावापानी दर्शाउने विभिन्न चित्रहरू हात खुट्टाबाट नाप सकिने विभिन्न वस्तुहरू 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय पुरानो घरको चित्र देखाई तिनका तल्लाहरूको नाम र प्रयोजनबारे सोध्ने र लेख्न लगाउने । अवलोकन । 	५

क्षेत्र	सिकाइ उपलब्धी/ विशिष्ट उद्देश्य	विषय विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	सम्भावित शैक्षिक सामग्रीहरू	सम्भावित शैक्षिक सामग्रीहरू	पाठ्य भार
ग) स्थानीय बोलीचाली भाषा आफ्नो स्वास्थ्यबारे जानकारी	२८. स्थानीय बोलीचाली भाषा आफ्नो स्वास्थ्यबारे बताउन र अरूको स्वास्थ्य बारे बुझ्न ।	<ul style="list-style-type: none"> ● शौं साबहे तन्हु खला ? ● छिला उसाँय मरूला ? ● म्हा मफताला ? म्हां फला ? ● छु जुला, प्वा स्याताला ? ● वासः भपियो मरियाला ? ● इकूला, कपः नं स्याला ? ● म्हाय सुख मरूगु नेन्हु दता ● ज्वर बला, म्हुतु मसा, म्हा भ्यातुला ? आदि 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ समूह विभाजन गरी प्रत्येक समूहमा एक-एक जना बिरामी भएको अभिनय गर्न लागउने । ▶ अरूले स्थानीय भाषाबाट उसको स्वास्थ्य सम्बन्धी जानकारी लिन विभिन्न प्रश्नहरू गर्न लगाउने । ▶ ती प्रश्नहरूको सूची बोर्डमा लेखी बुझाउने । ▶ विद्यार्थीहरूबीच भएको संवादहरू रेकर्ड गरी फेरि उनीहरूलाई सुनाउने । ▶ पाटी-पौवा सत्तलमा घाम तापी बस्ने जेष्ठ नागरिकहरूसँग सोधपुछ गर्न लगाई टिपेका कुरा कक्षामा भन्न लगाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● चार्ट 	<ul style="list-style-type: none"> ● अवलोकन 	५
७. स्थानीय कला र सम्पदाहरूः क) स्थानीय बाजाहरू	२९. स्थानीय बाजाहरूको नाम बताउन । ३०. स्थानीय बाजाहरूको चित्र कोर्न । ३१. आवाजको आधारमा बाजाहरू छुट्टयाउन ।	<ul style="list-style-type: none"> ● लालाबिं, धां, माय् लीं, पछिमाय्, तैंः को परिचय 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ तपाईंहरूले के-के बाजाहरू बजाएको देख्नुभएको छ ? भनी प्रश्न गर्ने । ▶ उनीहरूले भनेका बाजाहरूको नाम सेतोपाटीमा टिप्नै जाने । ▶ बाजा बजाउँदै गरेको तस्वीर देखाई के के बाजा बजाएको छ ? सोध्ने । ▶ बाजा बजाइएको भिडियो देखाएर बाजाहरूको नाम सोध्ने । ▶ विद्यार्थीहरूबाट सही जवाफ नआएमा शिक्षकले तस्वीरको सहयोग लिएर स्पष्ट पार्ने ▶ ती बाजाहरूको चित्र कोर्न लगाउने । ▶ सम्भव भए वास्तविक बाजा नै कक्षामा ल्याएर बजाएर देखाउने । ▶ आवाजको आधारमा बाजाहरूको नाम भन्न लगाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● भिडियो, वास्तविक बाजाहरू, तस्वीरहरू 	<ul style="list-style-type: none"> ● माय्लीको चित्र कोर्नुहोस् । ● आवाजको आधारमा बाजाहरू छुट्टयाउनुहोस् । 	५

क्षेत्र	सिकाइ उपलब्धी/ विशिष्ट उद्देश्य	विषय विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	सम्भावित शैक्षिक सामग्रीहरू	सम्भावित शैक्षिक सामग्रीहरू	पाठ्य भार
ख) स्थानीय नाचहरू	३२. खिचा (कुकुर), म्हेबा (मयुर), जङ्गली र भालु प्याखं (नाच) को नाम बताउनु । ३३. दृश्यको आधारमा नाचहरू छुट्याउनु । ३४. खिचा, म्हेबा, जङ्गली र भालु प्याखंको छोटो परिचय दिन ।	<ul style="list-style-type: none"> ● खिचा प्याखं, म्हेबा प्याखं, जङ्गली प्याखं र भालु प्याखं (नाच)को नाम ● कलाकार सङ्ख्या, बाजा बजाउने सङ्ख्या, कलाकारले लगाउने वेशभूषा, हाउभाउ, नाच्ने पर्व ● यी नाचहरूको सांस्कृतिक महत्व 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ विद्यार्थीले देखेका विभिन्न नाचहरूको नाम पालैपालो बताउन लगाउने । ▶ विद्यार्थीले देखेका नाचहरूको नाम सेतोपाटीमा टिप्पै जाने । ▶ खिचा प्याखं, म्हेबा प्याखं, जङ्गली प्याखं र भालु प्याखं (नाच)हरूको क्लिप्सहरू देखाउने ▶ दृश्य देखाएर ती नाचहरूको नाम के हो ? भनी सोच्ने । ▶ ती नाचहरूको परिचयसहित बयान गरिदिने जस्तै : नाचको नाम, कलाकार कति जना, बाजा बजाउने कति जना, कलाकारले लगाउने वेशभूषा, हाउभाउ, नाच्ने पर्व, सांस्कृतिक महत्व आदि । ▶ सम्बन्धित पर्वमा नाचहरू अवलोकन गराउने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● नाचहरूको क्लिप्सहरू, ● तस्वीरहरू 	<ul style="list-style-type: none"> ● खिचा प्याखंमा कति जना कुकुर बनेका कलाकारहरू नाच्छन् ? ● भालु प्याखंको छोटो परिचय दिनुहोस् । 	५
ग) स्थानीय मन्दिर	३५. झतापोल (पाँच तले), भैल द्योग (भैरवनाथ मन्दिर)को परिचय दिन । ३६. झतापोल र भैरवनाथ मन्दिरको चित्र कोर्न ।	<ul style="list-style-type: none"> ● झतापोल, काशी भैरवनाथ मन्दिरको चित्रसहितको परिचय 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ तपाइँहरू झतापोल र भैल देग: (भैरवनाथ मन्दिर) भित्र जानुभएको छ ? भनी प्रश्न गर्ने । ▶ झतापोल र भैरवनाथ मन्दिरभित्र के-केको मूर्ति छ ? भनी प्रश्न गर्ने ▶ झतापोल र भैरवनाथ मन्दिरको छोटो परिचय दिने । ▶ झतापोल र भैरवनाथ मन्दिरको चित्र तथा श्रृव्य दृश्य देखाउने । ▶ झतापोल र भैरवनाथ मन्दिर अवस्थित क्षेत्र(टौमर्डी) भ्रमण गराउने ▶ झतापोल र भैरवनाथ मन्दिरको चित्र कोर्न लगाउने । ▶ ती चित्रहरू सबैले देख्ने ठाउँमा प्रदर्शन गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● चित्र तथा श्रृव्यदृश्य ● चित्रहरू 	<ul style="list-style-type: none"> ● झतापोल र भैरवनाथ मन्दिरको चित्र कोर्नुहोस् । ● झतापोल, भैरवनाथ मन्दिरको छोटो परिचय दिनुहोस् । 	५

क्षेत्र	सिकाइ उपलब्धी/ विशिष्ट उद्देश्य	विषय विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	सम्भावित शैक्षिक सामग्रीहरू	सम्भावित शैक्षिक सामग्रीहरू	पाठ्य भार
द. स्थानीय व्यवसाय, सीप र प्रविधि क) कृषि औजार	३७. स्थानीय कृषि औजारहरूको नाम बताउन । ३८. ती औजारहरू चिन्न तथा चित्र कोर्न ।	<ul style="list-style-type: none"> कोल्ले (चकोल्ले, बाचाकोल्ले, गकोल्ले) पाखिप, नो (बाला, गो), सल्लिचा, खुई, हासा (नाइलो) कुटो, कोदालो, हँसिया, खुर्पा आदिको चित्रसहितको सामान्य परिचय 	<ul style="list-style-type: none"> कृषि औजारहरूको वास्तविक औजार वा चित्र अवलोकन गर्न लगाई औजारहरूको पहिचान गर्न लगाउने । कुन साधनको प्रयोग के मा गरिन्छ, समूहमा छलफल गरी भन्न लगाउने । कोल्ले (चकोल्ले, बाचाकोल्ले, गकोल्ले), पाखिप, नो (बाला, गो), सल्लिचा, खुई, हासा जस्ता कृषि औजारहरूको चित्र देखाई यसको महत्व तथा फाइदाबारे छलफल गर्ने । कोल्ले (चकोल्ले, बाचाकोल्ले, गकोल्ले), पाखिप, नो (बाला, गो), सल्लिचा, खुई, हासा जस्ता कृषि औजारहरूको चित्र कोर्न लगाउने । स्थानीय खेत वा बारीमा काम गरिरहेको ठाउँमा लगी सामग्री प्रयोगको अवस्था अवलोकन गर्न लगाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> वास्तविक साधन वा चित्र 	<ul style="list-style-type: none"> कोल्ले (चकोल्ले, बाचाकोल्ले, गकोल्ले) पाखिप, नो(बाला, गो), सल्लिचा, खुई, हासाको चित्र बनाउनुहोस् छलफल र अवलोकनका कुरालाई श्रेणीमापन गरी मूल्याङ्कन गर्ने 	५
ख) माटाका सामानहरू	३९. माटोबाट पालाचा, चरा र देवा बनाउन ।	<ul style="list-style-type: none"> पालाचा, चरा, देवा 	<ul style="list-style-type: none"> माटोबाट के के सामानहरू बनाउन जान्दछौं ? भनी सोच्ने । सबै विद्यार्थीहरूलाई माटो दिएर आफूलाई मनमर्ने सामान बनाउन लगाउने र के बनाएको हो सोच्ने । माटोबाट पालाचा, चरा, देवा बनाउन सिकाउने माटोबाट बनाइएको सामानको तस्वीर वा श्रव्यदृश्य देखाउने । सम्भव भएमा तालाकोस्थित प्रजापतिले माटोका भाँडाकुँडा बनाउने स्थानमा लगेर देखाउने । उनीहरूले बनाएका सामानहरू सबैले देख्ने ठाउँमा प्रदर्शन गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> तस्वीरहरू, भिडियो क्लिप्स 	<ul style="list-style-type: none"> अवलोकन गर्ने 	५

क्षेत्र	सिकाइ उपलब्धी/विशिष्ट उद्देश्य	विषय विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	सम्भावित शैक्षिक सामग्रीहरू	सम्भावित शैक्षिक सामग्रीहरू	पाठ्य भार
ग) लुगाफाटा	४०. भोटो,पेटेभोटो, लपुसा, मचातपुलीको परिचय दिन । ४१. भोटो,पेटेभोटो लपुसा र मचातपुलीको चित्र कोर्न ।	● भोटो, पेटेभोटो, लपुसा, मचातपुलीको परिचय ● भोटो, पेटेभोटो, लपुसा, मचातपुलीको चित्र	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूसँग तपाईंहरू घरमा के के लुगा लगाउनुहुन्छ ? भनी प्रश्न गर्ने । भोटो, पेटेभोटो, लपुसा, मचातपुली क-कसको घरमा लगाइन्छ ? भनी प्रश्न गर्ने । यी लुगाहरूको चित्रसहित परिचय दिने । सम्भव भएमा सिलाई पसलमा लगेर यी लुगाहरू बनाएको अवलोकन गर्न लगाउने । यी लुगाहरूको चित्र कोर्न लगाउने । उनीहरूले कोरेका चित्रहरू सबैले देख्ने ठाउँमा प्रदर्शन गर्ने । 	● तस्वीरहरू	● भोटो, पेटेभोटो, लपुसा, मचातपुलीको परिचय दिनुहोस् । ● भोटो, पेटेभोटो, लपुसा, मचातपुलीको चित्र कोर्नुहोस् ।	
घ) खाद्य परिकार	४२. खीर, ग्वार्चा (पानीरोटी), मायगोजा र जाउलोको परिचय दिन । ४३. खीर, ग्वार्चा (पानीरोटी), मायगोजा र जाउलो बनाउन आवश्यक सामग्रीहरूको सूची बनाउन ।	● खीर, ग्वार्चा (पानीरोटी), मायगोजा (तुकगोजा), जाउलोको परिचय ● खीर, ग्वार्चा (पानीरोटी), मायगोजा र जाउलो बनाउन आवश्यक सामग्रीहरूको सूची जस्तै: -खीर बनाउन: चामल, दूध, चिनी, मसलाहरू, पानी आदि । ● ग्वार्चा (पानीरोटी) बनाउन पीठो, पानी घिउ, आदि ● मायगोजा बनाउन जाउलो बनाउन: चामल, मासको ढाल, बेसार, नून आदि ।	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूलाई आ-आफ्नो घरमा खाने खाद्य परिकारहरू भन्न लगाउने । खीर, ग्वार्चा (पानीरोटी), मायगोजा, जाउलोको परिचय दिने । खीर, ग्वार्चा (पानीरोटी), मायगोजा, जाउलो कसैले खानुभएको छ? भनी सोध्ने । यी खाद्य परिकारले हाम्रो शरीरलाई दिने फाइदाहरू बताउने । जङ्क फुड (पत्रु खाना)ले गर्ने बेफाइदाहरू पनि बताउने । खीर, ग्वार्चा(पानीरोटी), मायगोजा र जाउलो बनाउन आवश्यक सामग्रीहरूको सूची तयार गर्न लगाउने जस्तै: -खीर बनाउन: चामल, दूध, चिनी, मसलाहरू, पानी आदि । ग्वार्चा(पानीरोटी)बनाउन: पीठो, पानी घिउ, आदि जाउलो बनाउन: चामल, मासको ढाल, बेसार, नून आदि । यी परिकारहरू विद्यालयमा बनाएर देखाउने र खुवाउने 	● चित्र तथा भिडियो क्लिप्स	● खीर, ग्वार्चा (पानीरोटी), मायगोजा, जाउलोको परिचय दिनुहोस् । ● खीर, ग्वार्चा (पानीरोटी), मायगोजा, जाउलोमध्ये तपाईंलाई कुन खाद्य परिकार मनपर्छ र किन ?	६

क्षेत्र	सिकाइ उपलब्धी/ विशिष्ट उद्देश्य	विषय विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	सम्भावित शैक्षिक सामग्रीहरू	सम्भावित शैक्षिक सामग्रीहरू	पाठ्य भार
९. स्थानीय स्वास्थ्य प्रवर्द्धन विधि	४४. भान्छामा प्रयोग हुने विशेष प्रकारको मसलाजन्य कुनै पाँच जडीबुटीहरूको सूची तयार गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none"> विशेष प्रकारको मसलाजन्य स्थानीय जडीबुटीहरू जस्तै: इमु (ज्वानो), तेजपात, जि: (जिरा), मन्ता(खुर्सानी), हामो(तील), तगोजी(सुप), कागती, मले (मरिच) 	<ul style="list-style-type: none"> तपाईंको भान्छामा दैनिक र कहिलेकाहीं के के मसलारू प्रयोग गरिन्छ? भनी प्रश्न सोध्ने । उनीहरूबाट आएका उत्तरहरू सेतोपाटीमा टिजे र तिनीहरूमध्ये कुनकुन मसला दैनिक र कहिलेकाही प्रयोग गरिन्छ छुट्याउने । ती मसलाहरूको उपयोग बताउने जस्तै: इमु (ज्वानो), तेजपात, जि: (जिरा), मन्ता (खुर्सानी), हामो(तील), तगोजी(सुप), कागती, पाँच शक्ति, रूघा कम गर्ने, मले(मरिच), पेट सम्बन्धी समस्या हटाउने नाम अनुसारका मसलारू पहिचान गर्न लगाउने कुन मसलाजन्य जडीबुटीले के काम गर्न चित्रको सहयोग लिई बताउने । मसलाजन्य जडीबुटीबारे घरमा पनि छलफल गर्न लगाई कक्षामा प्रस्तुती गराउने । 	<ul style="list-style-type: none"> वास्तविक जडीबुटीहरू वा चित्रहरू 	<ul style="list-style-type: none"> जडीबुटीहरूको सङ्ग्रह किताब बनाउनुहोस् । भान्छामा दैनिक र कहिले काहीं प्रयोग हुने कुनै पाँच वटा मसलारूको नाम लेख्नुहोस् । 	५
१०. स्थानीय खेल	४५. बालगीत सहितका खेलहरू खेल्न ।	<ul style="list-style-type: none"> हि गुली वला ? आसपास 	<ul style="list-style-type: none"> सर्वप्रथम विद्यार्थीहरूसँग स्थानीय पुराना खेलहरूबारेमा छलफल गर्ने । चउरमा लगी बालगीतसहितका खेलहरू खेलाउने । (हिगु लि वला र आस पास) खेल खेलाउनु अघि खेल खेल्ने नियम राम्ररी बुझाउने । खेललाई बढी उद्देश्यमूलक र मनोरञ्जनात्मक बनाउन प्रयास गर्ने । विद्यार्थीहरूले क -कसले राम्रो खेले/नखेलेको रेकर्ड राख्ने । खेलसँगै गीत पनि गाउन लगाउने । घरमा आफ्नो अभिभावकसँग पुराना खेल के के छन् र कसरी खेल्न सकिन्छ ? सोधेर आउन भन्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> आवश्यक सामग्रीहरू 	<ul style="list-style-type: none"> अवलोकन 	६

क्षेत्र	सिकाइ उपलब्धी/ विशिष्ट उद्देश्य	विषय विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	सम्भावित शैक्षिक सामग्रीहरू	सम्भावित शैक्षिक सामग्रीहरू	पाठ्य भार
११. स्थानीय पर्यटन	४६. पर्यटनको परिचय दिन ।	<ul style="list-style-type: none"> ● पर्यटनको परिचय 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ पर्यटकको बारेमा विद्यार्थीहरूबीचमा छलफल गरी त्यसका प्रकारहरूबारे बताउने । ▶ ख्वपको कुनै ठाउँमा लगी विभिन्न देशका पर्यटकहरू घुम्न आएको देखाउने । ▶ पर्यटकसँग सम्बन्धित विभिन्न श्रव्य दृश्यहरू देखाई छलफल गराउने । ▶ पर्यटनको परिचय दिने । ▶ पर्यटन व्यवसायबारे बताउने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● तस्वीरहरू (पर्यटन र पर्यटन व्यवसाय) ● भिडियो क्लिप्स 	<ul style="list-style-type: none"> ● पर्यटन भनेको के हो ? ● कुनै २ वटा पर्यटन व्यवसाय भन्नुहोस् । 	३
	४७. ख्वपमा आउने पर्यटकहरूमध्ये कुनै दश वटा देशको नाम भन्न ।	<ul style="list-style-type: none"> ● ख्वपमा आउने विभिन्न देशका पर्यटकहरूजस्तै चीन, भारत, जापान, कोरिया, अमेरिका, फ्रान्स, बेलायत आदि 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ ख्वप नगरमा घुम्न आउने पर्यटकहरूको देशको नाम सङ्कलन गराउन लगाउने ▶ भक्तपुर मासिक पत्रिकाको अन्तिम पृष्ठमा रहेको महिनागत पर्यटकको विवरण देखाउने । ▶ तस्वीर देखाई विभिन्न देशका पर्यटकहरू चिनाउने । ▶ पर्यटकहरूको मात्र कोलाज बनाउन लगाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● तस्वीरहरू ● ख्वपमा आउने पर्यटकहरूको विवरण ● पत्रपत्रिका 	<ul style="list-style-type: none"> ● विभिन्न पत्रिकाहरू सङ्कलन गरी पर्यटकको तस्वीरहरू काटी कोलाज बनाउनुहोस् । ● ख्वपमा आउने कुनै १० वटा देशको नाम बताउनुहोस् । 	४

निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन सम्बन्धी अभिलेख प्रक्रिया

निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रक्रियाका मुख्य उद्देश्य पठनउद्देश्यसंगै विद्यार्थीहरूको सिकाईको स्तर पत्ता लगाई कम सिकेका विद्यार्थीहरूका लागि सुधारात्मक शिक्षण वा व्यक्तिगत रूपमा विशेष ध्यान दिई सिक्न प्रोत्साहन गर्नु हो। यस मूल्याङ्कन प्रक्रियामा निम्नानुसार विद्यार्थीहरूका प्रगति अभिलेख राख्नुपर्नेछ :

- उद्देश्यगत आधारमा विद्यार्थीलाई कक्षामा सिकेको कुरालाई अनुसूची १ अनुसारको फाराममा तोकिएका मापदण्डका आधारमा एकदेखि तीन ओटासम्म रेजा (✓) चिह्न लगाउने।
- अतिउत्तम सिकेकालाई तीनओटा रेजा (✓✓✓), उत्तम सिकेकालाई दुईओटा रेजा (✓✓) र सामान्य सिकेकालाई एउटा रेजा (✓) दिने।
- प्रत्येक उद्देश्यमा रेजा दिनका लागि निम्न लिखित मापदण्डलाई आधार मान्ने:

क्र.सं.	मापदण्ड	अतिउत्तम	उत्तम	सामान्य
१	कक्षा कार्य (कक्षा सहभागिता)	✓✓✓	✓✓	✓
२	परियाजना कार्य	✓✓✓	✓✓	✓
३	व्यवहार परिवर्तन	✓✓✓	✓✓	✓
४	सिर्जनात्मक कार्य	✓✓✓	✓✓	✓
५	हाजिरी	✓✓✓	✓✓	✓

- उद्देश्यगत आधारमा रेजा दिइसकेपछि हरेक त्रैमासिकमा रेजाका आधारमा विद्यार्थीहरूलाई निम्नलिखित तरिकाले क, ख, ग, श्रेणीमा छुट्याउने:

७० प्रतिशतदेखि १०० प्रतिशतसम्म	क श्रेणी
४० प्रतिशतदेखि ७० प्रतिशतसम्म	ख श्रेणी
४० प्रतिशतभन्दा तल	ग श्रेणी

- उद्देश्यगत रेजाहरूको प्रतिशत निकाल्ने तरिका:

$$\text{सूत्र: रेजा प्रतिशत} = \frac{\text{विद्यार्थीले पाएका जम्मा रेजा}}{\text{जम्मा पढाइ भएको उद्देश्य संख्या} \times १५} \times १००$$

उदाहरण: (क) कुनै एक विषयमा प्रथम त्रैमासिकसम्म पढाइ भइसकेका उद्देश्य संख्या . ६
कुनै एउटा विद्यार्थीले उक्त विषयमा प्राप्त गरेको रेजा संख्या . ६०
सूत्र अनुसार हिसाब गर्दा रेजा प्रतिशत = $\frac{६०}{६ \times १५} \times १००$

उक्त विद्यार्थीको रेजा प्रतिशत ६६.६६

त्यसकारण उक्त विद्यार्थीको श्रेणी ख भयो।

द्रष्टव्य माथिको प्रक्रियाबाट ख र ग श्रेणी पनि निकाल्न सकिने।

- उद्देश्यगतरूपमा सिकेका कुरा मूल्याङ्कन गर्दा उद्देश्यक्रमले निर्दिष्ट गरेका सिकाइउपलब्धिहरू पूरा भए नभएको हेर्नुपर्नेछ।

७. निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन फाराम नं. २ (अनुसूची २)मा उद्देश्यगत निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनको रेजालाई बुँदा नं. ४ अनुसार क, ख, ग श्रेणीमा र लिखित तथा मौखिक उपलब्धि मापनको अङ्कसाथ राख्ने व्यवस्था गर्नुपर्नेछ।

- अनुसूची १ र २ अनुसारको सिकाइ अभिलेख फाराम विद्यालय आफैले तयार गर्नुपर्नेछ।

निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन अभिलेख फाराम

(मूल्याङ्कन मापदण्डका आधारमा रेजा लगाउने)

कक्षा

विषय:

शैक्षिक सत्र

क्र.सं.	विद्यार्थीको नाम	उद्देश्य...	उद्देश्य...	उद्देश्य...	उद्देश्य...	उद्देश्य...	उद्देश्य...	उद्देश्य...	उद्देश्य...	उद्देश्य...	उद्देश्य...

कक्षा शिक्षक रुजु गर्ने प्र.अ.को दस्तखत

द्रष्टव्य: यस सिकाई अभिलेखका आधारमा विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिका बारेमा उनीहरुका अभिभावकलाई समय समयमा जानकारी गराउनुपर्नेछ ।

विद्यार्थी प्रगति विवरण

शैक्षिक सत्र.....

विद्यालयको नाम: श्री

विद्यार्थीको नाम:

कक्षा:

रोल नं.

विषय	निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन श्रेणी क, ख, ग)			आवधिक उपलब्धिस्तर (लिखित तथा मौखिक परीक्षाको आधारमा बढ्क दिने । तर यो बढ्क कक्षा उत्तीर्णका लागि नभएर विद्यार्थीको प्रगति अभिलेख र प्रगति प्रतिवेदनका लागिमात्र हुनेछ ।)						जम्मा
	प्रथम त्रैमासिक	दोस्रो त्रैमासिक	वार्षिक परीक्षा	प्रथम त्रैमासिक		दोस्रो त्रैमासिक		वार्षिक परीक्षा		
				पूर्णाङ्क १०	प्राप्ताङ्क	पूर्णाङ्क ३०	प्राप्ताङ्क	पूर्णाङ्क ६०	प्राप्ताङ्क	
नेपाली										
अङ्ग्रेजी										
गणित										
सामाजिक अध्ययन तथा सिर्जनात्मक कला										
विज्ञान, स्वास्थ्य, र शारीरिक शिक्षा										
स्थानीय विषय/मातृभाषा										
जम्मा										

कक्षा शिक्षक

रुजु गर्ने

प्र.अ.को दस्तखत

